

ISTORIA MEDICINII

Medici celebri în perioada napoleoniană – partea a X-a. Edme Joachim Bourdois de La Motte și Antoine Dubois – două mari personalități ale lumii medicale franceze în perioada napoleoniană

Prof. univ. dr. Mihai Burlibașa^{1,3}, Asist. univ. drd. Florentina Căminișteanu^{1,3}, Drd. Mircea Popescu^{1,3}, Șef lucr. univ. dr. Viorel Ștefan Perieanu^{1,4}, Stud. Andrei Burlibașa¹, Drd. Andrei Vorovenci^{1,3}, Stud. Mircea Cotruță¹, Asist. univ. dr. Aurelia Preda^{1,5}, Șef lucr. univ. dr. Mădălina Violeta Perieanu^{1,4,6}

¹Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila” București, România, ²Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu, România, ³Stomatologie generală, ⁴Chirurgie dento-alveolară, ⁵Nursing general și specific, ⁶Odontoterapie Restauratoare - SUUB

Primit: 24.06.2026 • Acceptat pentru publicare: 15.08.2026

Rezumat

Edme Joachim Bourdois de La Motte și Antoine Dubois au fost 2 medici excepționali ai Perioadei Napoleonice. Practic, aceste 2 mari personalități ale lumii medicale franceze au revoluționat practica medicală din primele două decenii ale secolului XIX. Astfel, în acest material ne-am propus să prezentăm 2 biografii foarte succinte ale celor 2 medici anterior amintiți.

Cuvinte cheie: *Edme Joachim Bourdois de La Motte, Antoine Dubois, medici, Perioadă Napoleoniană*

HISTORY OF MEDICINE

Famous physicians in the Napoleonic era – part X

Edme Joachim Bourdois de La Motte and Antoine Dubois – two great personalities of the French medical world during the Napoleonic period

Abstract

Edme Joachim Bourdois de La Motte and Antoine Dubois were two exceptional physicians of the Napoleonic Era. These two major figures of the French medical world effectively revolutionized medical practice during the first two decades of the 19th century. Therefore, in this material, we aim to present two brief biographies of the aforementioned outstanding physicians of the Napoleonic Era.

Keywords: *Edme Joachim Bourdois de La Motte, Antoine Dubois, physicians, Napoleonic Era*

Introducere

Aşa cum am menţionat şi cu alte ocazii, Napoleon Bonaparte a fost o persoană deosebit de ambiţioasă în ansamblul politico-militar francez al sfârşitului de secol XVIII şi începutul de secol XIX: a dezvoltat şi a modernizat Franţa, a încurajat nu doar războiul, dar a încurajat şi artele, şi cercetarea. Astfel, în acest material vom continua să descriem cât mai succint biografiile unor personalităţi ale lumii medicale franceze, nu doar intelectuali de mare forţă, dar şi cercetători remarcabili care s-au făcut remarcă în perioada în care acest mare om de stat a condus Franţa, dar insistând strict pe domeniul medical: Edme Joachim Bourdois de La Motte şi Antoine Dubois.

1. Edme Joachim Bourdois de La Motte (1754-1835)

Edme Joachim Bourdois de La Motte a fost un experimentat medic francez, care s-a făcut remarcă în special în timpul Perioadei Napoleoniene. Acesta a avut o activitate medicală deosebit de apreciată şi în perioada pre-, şi în timpul Revoluţiei Franceze, dar şi după căderea Imperiului Francez, în timpul Restauraţiei (reîntoarcerea pe tronul Franţei a Dinastiei Bourbon prin reprezentantul său principal, Regele Ludovic XVIII). Totodată, datorită unei aprecieri deosebite, dar şi a unei relaţii de prietenie foarte apropiată pe care a avut-o cu Împăratul Napoleon I al Franţei el a fost şi primul medic ce l-a îngrijit pe unicul fiu legitim al marelui om de stat francez: este vorba despre Napoleon II (1811-1832), cunoscut în istorie şi sub titulatura de Regele Romei (1-8).

Copilăria şi studiile medicale

Medicul francez s-a născut pe data de 14 septembrie 1754 în localitatea Joigny, departamentul francez Yonne, fiind provenit dintr-o familie cu resurse materiale peste media familiilor de mici nobili şi burghezi francezi ai acelei perioade. Concret, tatăl lui Edme-Joachim Bourdois de La Motte a fost un foarte cunoscut şi respectat medic al perioadei sale, membru corespondent al Societăţii Regale de Medicină (Société Royale de Médecine) din Franţa. Astfel, la moartea reputatului medic francez, însuşi Félix Vicq-d'Azyr (1748-1794), părintele anatomiei comparate, dar şi medic personal al Reginei Maria Antoaneta a Franţei, i-a adus acestuia un generos omagiu public (1-8).

Într-o primă etapă, Edme-Joachim Bourdois de La Motte a optat pentru o carieră simplă şi lipsită de probleme, obţinând o licenţă în arte în cadrul Colegiului din Auxerre (Collège d'Auxerre), dar, ulterior, la îndemnul repetat al apropiaţilor săi, acesta a plecat să studieze medicina în cadrul Facultăţii Regale de Medicină (la Faculté Royale de Médecine) din Paris, o capitală prăfuită a unui Regat al Franţei, care încă nu căzuse pradă ideilor revoluţionare. În toată perioada în care a studiat medicina în Paris, Edme-Joachim Bourdois de La Motte a împărţit aceeaşi locuinţă, „o mansardă strâmtă şi sordidă”, cu Jean-Nicolas Corvisart (1755-1821), nimeni altul decât cel care avea să ajungă nu doar medicul-principal al marelui Napoleon Bonaparte, viitorul Împărat Napoleon I al Franţei, dar

şi cel care avea să deţină puterea absolută în Franţa timp de peste un deceniu şi jumătate atât în ceea ce priveşte soarta învăţământului de medicină, cât şi a practicii medicale în general. Astfel, această „mansardă strâmtă şi sordidă” pe care cei doi reputaţi medici francezi au împărţit-o o lungă perioadă de timp, i-a făcut să devină foarte buni prieteni, iar aici discutăm în fapt despre o prietenie bazată pe respect şi consideraţie pentru nobila profesie de slujitor al lui Hipocrate (1-8).

Figura 1. Edme Joachim Bourdois de La Motte – gravură (5)

Pe data de 11 februarie 1777, Edme-Joachim Bourdois de La Motte şi-a susţinut prima teză majoră în cadrul Facultăţii Regale de Medicină (la Faculté Royale de Médecine) din Paris, iar pe 6 martie a aceluiaşi an, a susţinut şi o a doua teză majoră pe o temă de igienă. În cadrul acestei a doua teze susţinute, el a demonstrat faptic că, „statul în contact prelungit cu căldura, devine nociv pentru corpul uman”. Ulterior, Edme-Joachim Bourdois de La Motte şi-a susţinut şi ultimele teze majore în cadrul Facultăţii Regale de Medicină (la Faculté Royale de Médecine) din Paris cu subiecte de practică medicală extrem de apreciate la acel moment şi a devenit în anul 1778 medic la vârsta de 24 de ani, graţie unui brevet regal semnat chiar de către Regele Ludovic XVI al Franţei [mai exact, titulatura corectă era de Doctor Regent al Facultăţii de Medicină (Docteur Régent de la Faculté de Médecine)] (1-8).

Evoluţia carierei medicale

În continuare, vom prezenta foarte succint principalele etape pe care Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte le-a parcurs de-a lungul carierei sale, după cum urmează (1-8):

- În anul **1778**, odată cu obţinerea brevetului regal de medic, şi-a început cariera de practician în cadrul Spitalului Charité (l'Hôpital de la Charité) din Paris. Deşi, era grav bolnav şi în ciuda unor accese repetate de hemoptizie, el a devenit şi medic consultant pentru populaţia săracă din parohiile pariziene Saint-Sulpice şi Gros Caillou.

- În anul **1779**, a devenit medic principal al Palatului Luxembourg (Palais du Luxembourg) și al Castelului Brunoy (Château de Brunoy), dar și medic personal al Contelui de Provence sau Monsieur, fratele Regelui Ludovic XVI, viitorul Rege Ludovic XVIII al Franței. Tot pentru el a fost creată și funcția de intendent al laboratorului de fizică, dar și al laboratorului de istorie naturală, ambele laboratoare aparținând Contelui de Provence. Concret, Monsieur l-a apreciat foarte mult pe eminentul medic francez pentru profesionalismul și pentru discreția sa, oferindu-i acestuia nu doar protecție, dar și o prietenie sinceră, lucru care s-a văzut foarte clar și 4 decenii mai târziu, când viața avea să îi aducă pe cei doi din nou împreună.

- După un deceniu de practică medicală, în anul **1888** el a devenit și medic personal al lui Madame Victoire (1733-1799, Prințesa Victoria a Franței a fost al șaptelea copil și a cincea fiică a Regelui Ludovic XV al Franței și a soției lui, Maria Leszczyńska. Fiind fiică de monarh francez, a fost considerată Fiică a Franței) (9).

- În perioada de început a Revoluției Franceze (**5 mai 1789 – 9 noiembrie 1799**) el a fost ofițer de sănătate pentru săracii din Secțiunea Tuileries din Paris, dar și comisar regional însărcinat cu administrarea sărurilor de salpetru, săruri extrem de importante pentru fabricarea prafului de pușcă.

- În anul **1793**, în timpul Terorii Iacobine [(5 septembrie 1793 – 28 iulie 1794, cunoscută de asemenea doar ca Teroarea sau la Terreur), a fost perioada Revoluției Franceze care a culminat cu dictatura lui Robespierre și când peste 40.000 de persoane, în marea lor majoritate nobili sau membri ai burgheziei, dar și simpli cetățeni francezi au fost condamnați la moarte în baza unor procese sumare, fiind executați prin ghilotinare], Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a fost închis, fiind suspectat de legături cu dușmanii revoluției, fiind extrem de aproape de a fi judecat, condamnat la moarte și ghilotinat. Dar, grație unor eforturi extraordinare ale soției sale, dar și ale bunului său prieten, Antoine Dubois (1756-1837), renumit chirurg și la acel moment membru al Consiliului Armatei Revoluționare Franceze, persoană extrem de importantă în clasa politică revoluționară franceză, el a fost eliberat. În continuare, după arestarea și ghilotinarea lui Robespierre, Doctorul Antoine Dubois a avansat în funcție.

- În anul **1794**, Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte l-a informat pe bunul său prieten, Doctorul Antoine Dubois, că o expediție a Armatei Revoluționare Franceze se pregătește să recucerească Insula Corsica, cu René-Nicolas Dufriche Desgenettes în fruntea Serviciilor Medicale, astfel încât funcția de medic-șef al Armatei Franceze a Alpilor (l'Armée des Alpes) urma să se vacanteze. Grație sprijinului lui Antoine Dubois, pe data de 7 septembrie 1794, el a preluat funcția de medic-șef al Armatei Franceze a Alpilor (l'Armée des Alpes).

- Un an mai târziu, în **1795**, a preluat funcția de medic-șef al Armatei Franceze din Regiunea Cherbourg (l'Armée des Côtes de Cherbourg). Odată ajuns în această nouă funcție de o foarte mare responsabilitate el s-a confruntat cu o realitate catastrofală: un număr foarte mare de pacienți, un număr foarte mic de cadre medicale, lipsa clădirilor unde să fie îngrijiți pacienții, imposibilitatea evacuării pacienților (pe uscat nu se putea datorită unor drumuri aflate într-o stare deplorabilă, iar

pe mare nu era posibil datorită lipsei navelor de transport de orice fel). Într-un interval de 4 luni de zile, 54.000 de pacienți au trecut prin spitalele militare franceze (practic, aproape toată Armata Franceză din Regiunea Cherbourg) bolnavi de diverse boli sau răniți, iar dintre aceștia, 5300 au murit, adică aproximativ o zecime dintre ei. Dar, în urma unei epidemii foarte agresive de tifos exantematic, Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a fost nevoit să ia măsuri de urgență: „bolnavii au fost transportați și cazați în corturi dispuse în aer liber, a pus în funcțiune spitale de campanie aflate la 3 leghe distanță unul de altul pentru a evita contaminările, a rechiziționat mănăstiri și spitale civile unde pacienții afectați de tifos au fost îngrijiți zi și noapte, a constituit echipe foarte eficiente care au menținut o curățenie și o igienă exemplară peste tot unde exista bolnav de tifos”. Grație acestor eforturi extraordinare, epidemia de tifos exantematic a fost stopată, iar moralul soldaților a revenit la normal. La rândul său, grav bolnav de tifos, el s-a întors la Paris, unde Directoratul Francez, conducerea de la acel moment a Franței Revoluționare, a ordonat arestarea sa pentru părăsirea fără aprobare a postului, putând fi învinuit de fapt pentru dezertare, pedeapsa pentru dezertare fiind de obicei condamnarea la moarte. Dar, el a fost salvat în ultimul moment de către Talleyrand (mai exact, Charles-Maurice de Talleyrand-Périgord, 1754-1838, renumit om politic și diplomat francez, prim-ministru și ministru de externe al Perioadei Napoleoniene) (10). Tot cam în aceeași perioadă, el a fost prezentat Generalului Napoleon Bonaparte, viitorul Împărat Napoleon I al Franței. Astfel, cei doi au devenit foarte buni prieteni. În timpul plimbărilor lor, Napoleon Bonaparte l-a dus în mod regulat pe medic într-o anumită vale. Într-o zi, foarte intrigat, el l-a întrebat pe Generalul Napoleon Bonaparte din ce cauză îl duce mereu în același loc. Marele om de stat francez s-a oprit și i-a răspuns eminentului medic francez: „Aici a trecut Cezar Rubiconul”.

- Tot în același an **1795**, pe data de 13 octombrie, el a demisionat pe motive de boală din funcția de medic-șef al Armatei Franceze din Regiunea Cherbourg (l'Armée des Côtes de Cherbourg). Pe data de 26 octombrie 1795, Generalul Napoleon Bonaparte i-a cerut Doctorului Edme-Joachim Bourdois de La Motte să preia funcția de medic-șef al Armatei Franceze de Interior (l'Armée de l'Intérieur). Astfel, relația de prietenie dintre Napoleon Bonaparte și Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a atins atunci apogeul.

- Pe data de 5 decembrie **1796**, din motive necunoscute, Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a părăsit întâi poziția de medic-șef al Diviziei 117 Franceze din Paris, dar și poziția de medic-șef al Armatei Franceze de Interior. Profund îngrijorat de respectivele decizii radicale, Generalul Napoleon Bonaparte i-a propus să îl însoțească în calitate de medic-șef al Armatei Franceze, pe care acesta urma să o conducă pentru eliberarea Italiei de sub dominația Imperiului Austriac. Dar, el l-a refuzat pe Generalul Bonaparte, nedorind să părăsească Parisul, deoarece soția sa căreia îi datora totul, era foarte grav bolnavă. Din acel moment, Napoleon Bonaparte a refuzat să îl mai vadă pe Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte timp de peste un deceniu (aproximativ 13 ani). Dar, viața a mers înainte, el având o activitate de practică medicală deosebită atât în sistem public, cât și în sistem privat, având

totodată și o clientelă deosebit de numeroasă din toate păturile sociale și fiind extrem de apreciat de către pacienții săi.

- În anul **1805**, Frochot, prefectul departamentului francez Seine (Sena), l-a numit în funcția de medic-șef responsabil cu epidemiile pentru departamentul Seine (Sena). Practic, misiunea lui a fost de a stopa epidemiile care făceau ravagii în acest departament francez, care cuprindea capitala Paris și împrejurimile sale.

- În anul **1806**, la ordinul Guvernului Francez, Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a preluat gestionarea unei epidemii care tocmai se declanșase în localitatea Sceaux, departamentul francez Hauts-de-Seine. Astfel, acesta a constatat că boala declarată era întâlnită doar la persoanele care lucrau cu pulberi (muncitorii care prelucrau metalele, femeile care foloseau pudra albă pe bază de carbonat natural de plumb etc.). Medicul francez a instituit măsuri de prevenire elementare și a apelat la tratamentul recomandat în astfel de situații de către specialiștii englezi.

- În anul **1809** a fost numit inspector general al Institutului Franței (Institute de France) după unele surse bibliografice, sau Universitatea Franței (l'Université de France) după alte surse bibliografice.

- În anul **1811**, la îndemnul Profesorului Jean-Nicolas Corvisart, Împăratul Napoleon I al Franței l-a numit medic consultant al fiului său, Napoleon II, cunoscut în istorie și ca Regele Romei (1811-1832). „Domnule”, ar fi spus Corvisart Împăratului Napoleon I, „sacrificați-vă repulsia în interesul fiului dumneavoastră. Lui Bourdois trebuie să-i încredințați o asemenea comoară”. La Palatul Tuileries, în aceeași zi el a auzit de la Împăratul Napoleon I al Franței următoarele cuvinte: „Sunteți medicul fiului meu! Nu vă pot da o dovadă mai mare de încredere. Uitați trecutul, așa cum îl uit și eu”.

- Tot în anul **1811**, pe data de 29 decembrie, a primit Legiunea de Onoare (Légion d'Honneur) în Grad de Cavaler.

- Pe data de **27 februarie 1812** a fost făcut Cavaler al Imperiului Francez (Chevalier de l'Empire), apoi foarte rapid acesta a devenit Baron al Imperiului Francez (Baron de l'Empire) cu o rentă de 4000 de franci. Dar, în modestia sa recunoscută, el a refuzat să poarte însemnele titlului de baron. Astfel, el a devenit pe lângă medic al Colegiului Prinților Franței (Collège des Princes) din Meudon, și medic consultant al Împăratului Napoleon I al Franței, și implicit al Familiei Imperiale Franceze (a făcut parte din Departamentul de Sănătate al Familiei Imperiale Franceze, al cărui medic-șef a fost Profesorul Jean-Nicolas Corvisart). Talleyrand, care l-a onorat cu prietenia sa s-a simțit extrem de atras de acesta, dar obișnuia să îl ironizeze pe reputatul medic pentru modul său formal de a se comporta: „La mine vin doi bărbați asupra cărora mereu te înșeli, Cobenzl (un diplomat austriac celebru) pe care îl iei drept medicul meu și Bourdois, pe care îl iei drept ambasador”. Dar, cel care a reușit cu adevărat să îl umilească pe Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte, a fost nimeni altul decât bunul său prieten, Profesorul Jean-Nicolas Corvisart, care i-a pus sub semnul întrebării munca pe care medicul francez a desfășurat-o în slujba lui Napoleon II, Regele Romei, verificând acest aspect în cele mai mici detalii. Ori, se știe că, Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte i-a oferit Regelui Romei cele mai bune îngrijiri, fiind efectiv devotat acestuia. Edme-Joachim Bourdois de La Motte a

încasat lovitura marelui Corvisart în plin, dar demn, nu a spus nimic. Zece ani mai târziu, când Profesorul Jean-Nicolas Corvisart Corvisart era pe moarte, acesta l-a chemat la patul său și i-a prezentat scuze, respectivele scuze fiind acceptate imediat.

- Când Împăratul Napoleon I a abdicat prima dată și a fost exilat în Insula Elba, el i-a însoțit pe Împărăteasa Marie Louise a Franței și pe fiul acesteia, Napoleon II, până la Blois, după care a renunțat, întorcându-se în Paris, unde a desfășurat în continuare practică medicală în sistem privat, beneficiind de o clientelă constantă din elita pariziană. Totodată, la revenirea Împăratului Napoleon I din Insula Elba a preluat și poziția de medic-șef al primelor 3 legiuni ale Gărzii Naționale din Paris.

- În continuare, sub Restaurație, Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a fost medic al Prințului de Bénévent, apoi a devenit medicul Departamentului de Afaceri Externe al Franței, departament responsabil cu marina și coloniile. Totodată, Regele Ludovic XVIII, în baza vechii prietenii de peste 4 decenii de care am amintit deja în prima parte a acestui material biografic, dar și a unui profesionalism extraordinar al Doctorului Edme-Joachim Bourdois de La Motte, l-a numit pe acesta din urmă medicul său principal. După moartea Regelui Ludovic XVIII al Franței, fratele acestuia, Regele Carol X, l-a reconfirmat în funcția de medic principal (prim-medic) nu doar al său personal, ci și al Casei Regale Franceze.

- În anul **1820**, odată cu înființarea Academiei Regale de Medicină (l'Académie Royale de Médecine) el a devenit membru cu drepturi depline al acesteia, ocupând și poziția de președinte al reputatei instituții științifice medicale franceze în anii 1822, 1823 și 1829.

- Ultimul lucru făcut de către Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte pentru Academia Regală de Medicină (l'Académie Royale de Médecine) din Franța, înaintea morții sale pe data de 7 decembrie 1835, a fost prezentarea unui raport general despre Profesorul Jean-Nicolas Corvisart și despre realizările sale. Omagiul său plin de prietenie, emoție și anecdote piperate, fiind intimul medicului imperial o lungă perioadă de timp, a fost răsunător și a cunoscut un adevărat succes în lumea medicală a acelei perioade.

- Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte s-a stins din viață pe data de **7 decembrie 1835**. În ziua morții marelui medic francez, Academia Regală de Medicină (l'Académie Royale de Médecine) din Franța și-a întrerupt activitatea.

Se știe despre Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte că a fost membru în toate marile societăți medicale ale timpului. În anul 1806, acesta a devenit membru al Societății de Medicină (Société de Médecine) din Paris, iar în timp a devenit președinte de onoare al acestei importante societăți profesionale franceze (1-8).

Totodată, a fost și un partizan al vaccinării antivariolice din Franța, fiind implicat profund în această campanie (în fapt, a fost chiar și în conducerea Comitetului Francez pentru Vaccinarea Antivariolică). Datorită prieteniei sale pe care a avut-o cu Talleyrand când acesta devenit ambasador al Imperiului Francez în Anglia, el a reușit să obțină prin intermediul marelui politician francez acele mostre de vaccin antivariolic, de care Franța avea atâta nevoie (1-8).

Realizările științifice

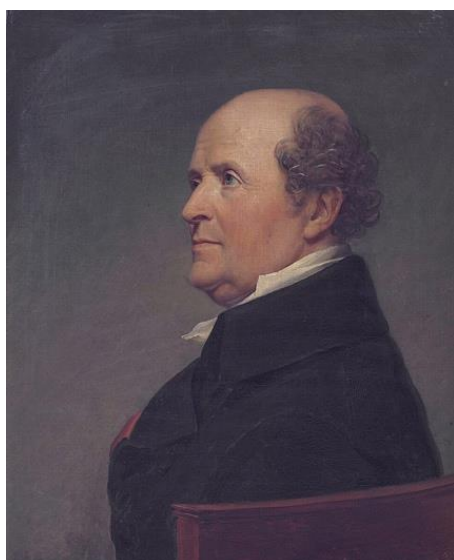
Doctorul Edme-Joachim Bourdois de La Motte a fost autor al unor lucrări, cărți și tratate deosebit de interesante, astfel (1-8):

- *An diù focus ardentibus assidere, malum?*, 1777.
- *An color sanguinis à vi vitæ?*, 1777.
- *Quaestio medico-chirurgica: An in omni tumore ut plurimum sit tentanda resolutio?*, Typis Quillau, 1778.
- *Quaestio medico-chirurgica: An variolis balnea tepida?*, Typis Quillau, 1778.
- *An in omni tumore ut plurimum sit tentanda resolutio?*, 1778.
- *Clinique médicale de l'Hôtel-Dieu de Rouen: Précédée du rapport fait à l'Académie Nationale de Médecine*, Gabon, 1826.
- *Rapport sur les expériences magnétiques: Faites par la Commission de l'Académie Royale de Médecine*, lu dans les séances des 21 et 28 juin 1831.

2. Antoine Dubois (1756-1837)

Antoine Dubois a fost un reputat chirurg francez al Perioadei Napoleonice, acesta fiind în fapt chirurg-șef (prim-chirurg sau chirurg principal) al Serviciului (Departamentului) de Sănătate al Casei Imperiale Franceze (așa cum a fost menționat în Almanahurile Imperiale ale acelei perioade de către superintendentul Casei Imperiale Franceze), serviciu condus și excelent gestionat de către Profesorul Jean-Nicolas Corvisart (1755-1821). Totodată, el a fost și medicul obstetrician al Împărătesei Marie Louise a Franței, soția lui Napoleon Bonaparte. Practic, Profesorul Antoine Dubois, alături de Profesorul Jean-Nicolas Corvisart au fost cei doi medici principali care au asistat-o pe „Prima Femeie a Franței” la nașterea lui Napoleon II, cunoscut în istorie și ca Regele Romei (11-14).

Figura 2. Antoine Dubois – portret realizat de François Gérard (15).

Educația în domeniul medical

Antoine Dubois s-a născut pe data de 19 iunie 1756 în localitatea Gramat, din departamentul francez Lot. Într-o primă etapă, marele chirurg francez a urmat școala în cadrul Colegiului Carmelitelor (Collège des Carmes) din orașul Cahors. Foarte curând, el s-a mutat împreună cu familia sa în capitala Franței, Paris, unde a parcurs studiile Colegiului celor Patru Națiuni (Collège des Quatre-Nations). Dar, după decesul prematur al tatălui său el a fost nevoit să lucreze pentru a-și putea finanța studiile (11-14).

Inițial, el a dorit să îmbrățișeze o carieră ecleziastică dar, realizând că o viață monahală nu este în concordanță cu principiile sale, și-a schimbat planurile, începând să studieze medicina și chirurgia. Într-o primă etapă, a fost elev al lui Raphaël Bienvenu Sabatier (1732-1811, eminent anatomist și un foarte experimentat chirurg francez, a făcut parte din echipa de chirurși de consultanță a Împăratului Napoleon I al Franței), apoi al lui Jean Joseph Sue I (cunoscut mai ales sub numele de Sue cel Tânăr, excelent anatomist francez). Ulterior, el a fost pentru o scurtă perioadă de timp și elev al lui Pierre-Joseph Desault (1738-1795, un alt anatomist și chirurg francez de foarte mare anvergură al perioadei sale), pentru ca în final să devină elevul preferat al lui Bernard Peyrilhe (1735–1804, chirurg francez de mare forță, unul dintre fondatorii cercetării experimentale a cancerului) (1-3, 11-14).

Toată această perioadă care în zilele noastre se cheamă „studentie”, a reprezentat o etapă deosebit de dificilă pentru Antoine Dubois care, în paralel cu parcurgerea cursurilor teoretice și a lucrărilor practice de medicină și chirurgie, a fost nevoit să dea meditații de limbă latină și de matematică în fiecare seară atât pentru a se întreține pe sine și familia sa, cât și pentru a-și putea subvenționa studiile de medicină. Datorită unor eforturi cu adevărat remarcabile, în anul 1790, la un an de la izbucnirea Revoluției Franceze el a obținut atât o diplomă de chirurgie, dar a finalizat și un doctorat în domeniul medicinei (1-3, 11-14).

Activitatea didactică și medicală

Doctorul Antoine Dubois și-a deschis un cabinet privat de medicină chiar în Paris. Pe lângă practica privată de medicină și chirurgie, el a devenit și demonstrator de anatomie în cadrul Facultății Regale de Medicină (la Faculté Royale de Médecine) din Paris, dar și cadru didactic asociat în cadrul Școlii Practice de Disecții și Operații (l'Ecole Pratique de Dissections et d'Opérations) din cadrul Colegiului Regal de Chirurgie din Paris. Ulterior, în anul 1791, Antoine Dubois a preluat postul lui Jean Joseph Sue I (cunoscut mai ales sub numele de Sue cel Tânăr) care s-a pensionat datorită limitei de vârstă, devenind profesor de anatomie în cadrul Școlii Regale de Chirurgie (l'Ecole Royale de Chirurgie) din Paris.

În același an, Antoine Dubois a fost ales și membru al Academiei Regale de Chirurgie (l'Académie Royale de Chirurgie) (1-3, 11-14).

Dar, a venit și momentul când conducătorii Revoluției Franceze au decis închiderea oricăror forme de învățământ superior din Franța, deci inclusiv a școlilor de medicină. Situația financiară a Doctorului Antoine Dubois s-a deteriorat extrem de rapid, astfel încât acesta l-a contactat pe Georges Jacques Danton (1759-1794, renumit om politic și fruntaș al Revoluției Franceze), care l-a ajutat pe eminentul chirurg francez să ocupe un post în cadrul Spitalului Militar din Melun. În perioada următoare, tot mulțumită sprijinului lui Danton, el a devenit membru al Consiliului de Sănătate (Conseil de Santé) din Franța, devenind în același timp și chirurg-șef al Spitalului Militar din Perpignan. La scurt timp după ce a ocupat această nouă poziție în cadrul Spitalului Militar din Perpignan, s-a confruntat cu o violentă epidemie de dizenterie, epidemie pe care cu greu eminentul chirurg francez, ajutat de către colaboratorii săi, au reușit să o stăvilească. În timpul Terorii iacobine (5 septembrie 1793 – 28 iulie 1794, la Terreur), datorită poziției extrem de privilegiate pe care o deținea în Consiliul de Sănătate (Conseil de Santé) din Franța, el a reușit să îi salveze pe mai mulți dintre confracții săi de la o condamnare la moarte prin ghilotinare (a se vedea cazul lui Edme-Joachim Bourdois de La Motte, viitor medic consultant al lui Napoleon II, Regele Romei, unicul fiu legitim al Împăratului Napoleon I al Franței, pe care l-a scăpat de ghilotinare în anul 1793) (1-3, 11-14).

După ce Teroarea iacobină a trecut și școlile de sănătate din Franța au fost redeschise, Doctorul Antoine Dubois s-a reîntors în anul 1795 în Paris, în cadrul Școlii de Sănătate (l'Ecole de Santé) proaspăt-reînființată, unde a fost promovat foarte rapid profesor-adjunct de anatomie și fiziologie. Un an mai târziu, în 1796 a fost promovat profesor plin de clinică chirurgicală, înlocuindu-l pe Profesorul Pierre-Joseph Desault care tocmai decedase (1-3, 11-14).

Participarea în campaniile militare și marile foruri medicale

După alți 2 ani, în 1798, Generalul Napoleon Bonaparte l-a numit pe Profesorul Antoine Dubois responsabil pentru științele medicale în cadrul echipei științifice, care l-a însoțit pe marele om de stat francez în expediția militară pe care acesta a condus-o în Egipt. De fapt, discutăm despre Campania Militară a Armatei Franceze în Egipt. În cadrul Campaniei Militare din Egipt el a comandat grupul de 108 chirurgi francezi care au participat în această expediție. Pe data de 18 aprilie 1798, Profesorul Antoine Dubois s-a imbarcat în portul Toulon pe nava-amiral a flotei franceze, *Orient*, și după o călătorie deloc lipsită de pene pe mări, a debarcat în portul egiptean Alexandria. Imediat după debarcare, împreună cu un alt renumit chirurg francez Dominique-Jean Larrey (1766-1842), el l-a îngrijit pe Generalul Jean Baptiste Kléber (1753-1800), care fusese rănit destul de serios în timpul asediului orașului egiptean Alexandria. După ce a cucerit și capitala Egiptului, Cairo, Generalul Napoleon Bonaparte l-a convins pe Profesorul Antoine Dubois să facă parte din Secțiunea Fizică a Institutului Egiptului (l'Institut d'Egypte), pe data de 22 august 1798. Institutul Egiptului a fost înființat de Napoleon Bonaparte pentru a studia tot ceea ce era legat de Egipt și a avut în

componența sa un număr foarte mare de oameni de știință din foarte multe domenii, care au adunat și au selectat informații despre tot ce însemna Egiptul la acel moment, informații care ulterior s-au dovedit a avea o valoare inestimabilă (1-3, 11-14).

Pe data de 8 februarie 1799, Profesorul Antoine Dubois a părăsit Egiptul, fiind repatriat pentru motive de sănătate (reputatul chirurg francez a fost suferind de o litiază biliară extrem de rebelă la soluțiile terapeutice ale perioadei respective). Încă profesor în cadrul Școlii de Sănătate (l'Ecole de Santé) din Paris, el și-a asumat și funcția de chirurg-șef al Brigăzii 33 a Gărzii Naționale Franceze (1-3, 11-14).

Începând cu anul 1802, Profesorul Antoine Dubois a devenit și chirurg-șef al Casei de Sănătate din Faubourg Saint-Denis, în prezent Spitalul Fernand Widal (l'Hôpital Fernand Widal). Dar, el a fost atât de apreciat de către populația de rând a Parisului, astfel încât acest spital a luat neoficial numele de „Casa de Sănătate a Doctorului Dubois (Maison de Santé du Docteur Dubois)” (1-3, 11-14).

Odată cu instaurarea Imperiului Francez în anul 1804, îl avem pe Doctorul Antoine Dubois la doar 48 de ani, în plin apogeu al carierei sale: apreciat fiind de către Noul Împărat al Franței Napoleon I, nimeni altul decât fostul General Napoleon Bonaparte, eminentul medic a fost numit în anul 1805 de către suveranul francez, dar cu acordul necondiționat al Profesorului Jean-Nicolas Corvisart, în funcția de chirurg-șef (prim-chirurg sau chirurg principal) al Serviciului (Departamentului) de Sănătate al Casei Imperiale Franceze, deci implicit și al lui Napoleon Bonaparte. În anul 1808, el a devenit și medic consultant al Curții Imperiale Franceze, cu o rentă anuală de 3000 de franci (1-3, 11-14).

De altfel, Corvisart care nu era chirurg, convins fiind că nu ar putea avea niciun ascendent asupra Profesorului Antoine Dubois, l-a acceptat pe acesta din urmă fără rezerve și fără a vedea în el un rival la conducerea Departamentului de Sănătate al Casei Imperiale Franceze și, implicit, un rival la încrederea suveranului francez. Practic, cei doi medici anterior amintiți au format poate cea mai redutabilă echipă medicală a Perioadei Napoleonice, în care scopul a fost menținerea sănătății Împăratului Napoleon I al Franței, precum și a familiei sale (1-3, 11-14).

În anul 1810, Profesorul Antoine Dubois a devenit chirurg-obstetrician al Împărătesei Marie Louise a Franței, soția marelui Bonaparte. La acel moment, Împărăteasa Franței era însărcinată cu cel care avea să fie singurul fiu legitim al Împăratului Napoleon I: este vorba despre Napoleon II, cunoscut în istorie și ca Regele Romei. Sarcina Împărătesei Franței nu a fost deloc una ușoară, iar el speriat fiind de imensa responsabilitate cu care se confrunta și, deși a fost permanent asistat de către Profesorul Jean-Nicolas Corvisart, a luat într-o primă instanță decizia sacrificării copilului, dar a salvării Împărătesei Marie Louise a Franței. Împărăteasa Franței avea niște dureri înfiorătoare, iar Doctorul Antoine Dubois s-a panicat extrem de tare. Napoleon Bonaparte s-a aflat acolo și extrem de supărat, i-a insuflat calmul său proverbial chirurgului

francez și acesta a reușit să ducă la final cu succes această sarcină deosebit de anevoioasă (1-3, 11-14).

Totuși, în fața presiunii teribile pe care a reprezentat-o acest eveniment, Profesorul Antoine Dubois a declarat foarte sigur pe el că, tânăra Împărăteasă a Franței nu va mai putea avea copii niciodată. Dar, timpul a dovedit că marele chirurg s-a înșelat: Marie Louise a mai avut și alți copii, dar nu cu marele Napoleon Bonaparte. Succesul nașterii Regelui Romei a reprezentat nu doar un eveniment deosebit de important în evoluția Imperiului Francez, dar a fost un eveniment extraordinar în viața Profesorului Antoine Dubois. Astfel, acesta a primit mari stimulente financiare, dar și multe onoruri, după cum urmează (1-3, 11-14):

- a primit 100.000 de franci din partea Împăratului Napoleon I al Franței, 15.000 de franci costurile intervenției medicale, precum și multiple daruri și bijuterii din partea Împărătesei Marie Louise a Franței;

- a primit Legiunea de Onoare (Légion d'Honneur) în Grad de Cavaler și a fost înnoobilat, primind titlul de Baron al Imperiului Francez (Baron de l'Empire) cu o rentă anuală de 4000 de franci, care a crescut rapid la 9000 de franci.

Dar, după a doua abdicare a Împăratului Napoleon I al Franței și exilarea definitivă a acestuia în Insula Sfânta Elena, Regele Ludovic XVIII de Bourbon a revenit pe tronul Franței. Practic, în urma Restaurației, Profesorul Antoine Dubois și-a pierdut renta anuală oferită de către Napoleon Bonaparte, dar noul monarh francez i-a oferit o pensie anuală de 1000 de franci și i-a permis acestuia să-și păstreze postul de medic consultant la Curtea Regală a Franței. Totodată, i s-a permis și păstrarea postului de chirurg-șef în cadrul Casei de Sănătate din Faubourg Saint-Denis (denumirea neoficială fiind „Casa de Sănătate a Doctorului Dubois - Maison de Santé du Docteur Dubois”) (1-3, 11-14).

Finalul carierei

În anul 1820, odată cu înființarea Academiei Regale de Medicină (l'Académie Royale de Médecine) din Franța, Profesorul Antoine Dubois a devenit membru în Secțiunea de Chirurgie a acestei prestigioase instituții științifice cu profil medical franceze. Totodată, el a fost promovat și în poziția de profesor universitar de obstetrică în cadrul Facultății de Medicină din Paris, a Spitalului Maternitatea (1-3, 11-14).

Dar, pe data de 13 februarie 1820, când Ducele de Berry, fiul cel mai mic al viitorului Rege Carol X al Franței și nepotul Regelui Ludovic XVIII al Franței a fost rănit mortal într-un atentat, Profesorul Antoine Dubois a făcut parte din echipa medicală care a încercat fără succes să îl salveze pe acest nobil francez. Familia Regală a Franței a reproșat la scenă deschisă acest eșec medicilor francezi care au făcut parte din respectiva echipă medicală și i-a considerat responsabili în mod direct de moartea importantului membru al nobilimii franceze, care a fost Ducele de Berry (1-3, 11-14).

Doi ani mai târziu, în 1822, în urma unor ample manifestații studențești, dar și a faptului că a fost învinuit că este simpatizant bonapartist, Profesorul Antoine Dubois a fost

destituit din funcția de profesor universitar al Facultății de Medicină din Paris, dar și din poziția de medic din spitalul unde își desfășura activitatea. În următorii 7 ani el a desfășurat activitate de chirurgie strict în domeniul privat. Pe data de 5 mai 1829 el a fost rechemat în cadrul Facultății de Medicină din Paris, unde a preluat postul de profesor universitar de clinică chirurgicală în Spitalul Pitié (l'Hôpital de la Pitié) din Paris (1-3, 11-14).

Peste încă un an, în 1830, Profesorul Antoine Dubois a devenit decan al Facultății de Medicină din Paris. Extrem de apreciat de către Regele Louis-Philippe, acesta i-a acordat Profesorului Antoine Dubois, Legiunea de Onoare (Légion d'Honneur) în Grad de Ofițer (1-3, 11-14).

În anul 1831, Profesorul Antoine Dubois s-a retras din activitatea de practician chirurg, dar și-a păstrat strict activitatea didactică și administrativă în cadrul Facultății de Medicină din Paris. În anul 1833, marele chirurg francez a renunțat complet la toate funcțiile, retrăgându-se la pensie. Profesorul Antoine Dubois s-a stins din viață pe data de 30 martie 1837 în urma unei pneumonii, dar având și o mare suferință datorată acelei litiaze biliare extrem de rebelă care nu a răspuns la niciun fel de tratament (1-3, 11-14).

Publicațiile Profesorului Antoine Dubois nu au fost deloc numeroase. Dar, cele câteva articole și *Dictionnaire des sciences médicales* (*Dicționarul de științe medicale*) au definit și definesc cu prisosință gigantul medical care a fost Profesorul Antoine Dubois. În plus, acesta a îmbunătățit unele instrumente medicale, un exemplu în acest sens fiind forcepsul. Totodată, în fața Facultății de Medicină din Paris, el a înființat un spital care astăzi îi poartă numele. În același timp, și o stradă situată în apropierea Facultății de Medicină din Paris, poartă numele reputatului chirurg francez (1-3, 11-14).

Și, ca să nu spunem că viața joacă uneori niște feste incredibile, fiul Profesorului Jean-Nicolas Corvisart și fiul marelui chirurg Dominique Jean Larrey, amândoi medici excelenți, au fost extrem de apropiați de Împăratul Napoleon III al Franței, nepot al marelui Napoleon Bonaparte. Cei doi medici anterior amintiți, împreună cu fiul Profesorului Antoine Dubois, la rândul său un foarte bun practician, au asistat-o pe Împărăteasa Eugénie a Franței la nașterea Prințului Imperial Ludovic Napoléon, pe data de 16 martie 1856 (1-3, 11-14).

Conflict de interese: nu există

Acknowledgement: Autor corespondent: Șef Lucr. Dr. Viorel Ștefan Perieanu, e-mail: viorelperieanu@yahoo.com

Bibliografie

1. Burlibaşa M. *Personalități medicale în Franța sfârșitului de secol XVIII și începutul secolului XX*. București: Matrix Rom; 2024.
2. Burlibaşa M. *Personalități ale lumii medicale franceze în Perioada Napoleoniană*. București: Matrix Rom; 2024.
3. Burlibaşa M. *Servicii de Sănătate ale Armatei Franceze în timpul Perioadei Napoleoniene*. București: Matrix Rom; 2024.
4. Wikipédia, L'encyclopédie libre. *Edme Joachim Bourdois de La Motte*. Available from:

- https://fr.wikipedia.org/wiki/Edme_Joachim_Bourdois_de_La_Motte. [Accessed 15th May 2025].
5. Isabey J, Mecou L J. *Bourdois : Medecin des Enfants de France Chevalier de l'Empire et de la Legion d'Honneur &c*. Available from: <http://resource.nlm.nih.gov/101393862>. [Accessed 15th May 2025].
 6. Bouchon LA, Grau D. *Edme-Joachim Bourdois de La Motte*. Available from: <https://www.napoleon-empire.net/en/personalities/lamotte.php>. [Accessed 15th May 2025].
 7. Riaud X. *Edme Joachim Bourdois de La Motte (1754-1835), premier médecin du roi de Rome et ami de Bonaparte*. Available from: <http://www.histoire-medecine.fr/napoleon-et-la-medecine-article-edme-joachim-bourdois-de-la-motte.php>. [Accessed 15th May 2025].
 8. Coignet C. *BOURDOIS de la MOTTE (Edme-Joachim) (1754-1835)*. Available from: <https://lesapn.forumactif.fr/t3681-bourdois-de-la-motte-premier-medecin-du-roi-de-rome> [Accessed 15th May 2025].
 9. Château de Versailles. *Louis XV's daughters' Apartments*. Available from: <https://en.chateauversailles.fr/discover/estate/palace/louis-xv-daughters-apartments>. [Accessed 15th May 2025].
 10. Godechot J. *Charles-Maurice de Talleyrand, prince de Bénévent French statesman and diplomat*. Available from: <https://www.britannica.com/biography/Charles-Maurice-de-Talleyrand-prince-de-Benevent> [Accessed 15th May 2025].
 11. Science News a Century Ago. *Nature*. 1937;139: 559.
 12. Wikipédia, L'encyclopédie libre. *Antoine Dubois*. Available from: https://fr.wikipedia.org/wiki/Antoine_Dubois. [Accessed 15th May 2025].
 13. Riaud X. *Antoine Dubois (1756-1837), médecin accoucheur de Marie-Louise et baron de l'Empire*. Available from: <https://www.histoire-medecine.fr/napoleon-et-la-medecine-article-antoine-dubois.php>. [Accessed 15th May 2025].
 14. Bosteels J, Jacquemyn Y. Baron Antoine Dubois and the difficult childbirth of Napoleon I's second wife the Empress Marie Louise on 20 March 1811. *Acta Chir Belg*. 2024;124(6):523-531. Available from: doi: 10.1080/00015458.2024.2350803.
 15. Gérard F. *Doctor Antoine Dubois (1756-1837)*. 1812. Available from: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Doctor_Dubois,_by_François-Pascal-Simon_Gérard,_called_Baron_Gérard.jpg. [Accessed 15th May 2025].